

iniatuur

Jaargang 28

Juni 2024
2

Vereniging Vrienden Martinikerk

Secretariaat
Martinierkhof 3
9712 JG Groningen

Telefoon
050 311 12 77

E-mail
vriendenmartinikerk@gmail.com

Website
www.vriendenmartinikerk.nl
www.martinikerk.nl

Colofon

Redactie
Ton Heuvelmans
Tonko Ufkes
Jan Visser

E-mail
info@martinikerk.nl

Fotografie
Jan Haak
en anderen

Druk
MarneVeenstra
Groningen

DE DUIVEL ONTDEKT IN DE MARTINIKERK

meer op pagina 2

▲ foto: Jan Haak

R estauratieplannen voor de Martinikerk

Alice Henkel

Omdat 'Spoor van Licht' in de Martinikerk in februari dit jaar was afgelast vanwege restauratiewerkzaamheden, werd mijn nieuwsgierigheid gewekt en wilde ik weten wat daar gebeurde. Daarvoor maakte ik een afspraak en de volgende dag kon ik al komen kijken. Zowel in het schip als in het koor stond een

hoogwerker, waardoor op grote hoogte gewerkt kon worden. Jan Haak, de beheerder van de Martinikerk, was bezig allerlei ornamenten van het stof van jaren te ontdoen. Zodoende kwam hij ook oog in oog te staan met een duiveltje en keek hij in de ogen van de bruid op de bruiloft van Kana.

Ik sprak met restauratieadviseur Anne Wieringa, eigenaar van Wieringa Bouwadvies te Winsum, die het hele traject in de Martinikerk begeleidt. Hij is opgeleid als molenaar en daarnaast bouwkundig ingenieur. Zo neemt hij met beide beroepen een unieke positie in Noord-Nederland in. Hij vertelde: "Ons hoofdwerk is molens; dat verschuift nu langzaam naar gebouwd erfgoed, zoals de Schouwborg, het Prinsenhof en de Martinikerk."

Als restauratieadviseur moeten hij en zijn team toezien op het onderhoud van deze gebouwen. Zij ontwikkelen onderhouds- en restauratieplannen. "Wat wij hier nu doen is onderhoud monitoren en onderzoeken of restauratie nodig is."

Schilfers

In 2006 werd het schilderwerk in het hoogkoor gerestaureerd. Omdat de laatste tijd regelmatig schilfers kalk naar beneden kwamen werd hem gevraagd of daar iets aan gedaan kon worden. Om dat goed te kunnen zien moest hij met een hoogwerker naar boven om te beoordelen of er misschien structureel iets mis is of dat het ging om het uitbloeden van zouten in de toplagen. Dat laatste heeft men nu vooral kunnen vaststellen. Anne vertelde: "Vorig jaar hebben we een SIM-subsidie aangevraagd bij de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed voor een zesjarig onderhoudsplan. SIM staat voor Subsidie Instandhouding Monumenten. Dit is het eerste jaar en dat houdt in dat wij in die zes jaar het onderhoud sober en

doelmatig kunnen uitvoeren. En ook niet meer dan dat. Het wordt een onderdeel van de sobere en doelmatige instandhouding van de kerk. Bij een grote gewelfrestauratie heb je het over heel andere dingen."

Er is voor gekozen om de monitoring te doen in februari, wanneer de werkzaamheden de minste overlast veroorzaakten. In die periode waren er zo min mogelijk evenementen, maar de zondagse diensten konden wel gewoon doorgaan.

Men heeft nu onderzocht hoe het werk van 2006 er bij staat en hoe de toestand is van de onder- en bovenkant van de gewelven.

▼ foto: Jan Haak

Onderhoud

De laatste grote restauratie is uitgevoerd tussen 1962 en 1975, waarbij het dak van het schip is teruggebracht naar de situatie van voor 1688. Voor groot onderhoud gaat men uit van een tijdspanne van 50 jaar en daarvoor wordt nu de planning gemaakt.

Anne zegt: "Dat kan nog wel drie of vier jaar duren, maar dan hebben we het in ieder geval goed in beeld. Wat we ook laten doen is aan de buitenkant de goten en het schilderwerk schoonmaken. Er liggen leien los en die worden weer recht gelegd. De koperen goten worden hersteld en de lasnaden verbeterd. Wij vragen offertes aan en begeleiden het werk zodat we de subsidie op een goede wijze kunnen besteden."

Er wordt nauw samengewerkt met restauratoren en andere medewerkers. Het bedrijf zorgt ervoor dat alles op papier komt te staan en dat de plannen ook correct worden uitgevoerd.

Scheurtjes

"Elk gebouw heeft veranderingsschade. Dat monitoren we natuurlijk ook. Verder zijn wij nu in de gelegenheid om de kerk nauwkeurig in 3D te scannen. Dat betekent dat we haar nu in de computer zetten in de huidige toestand, zowel van buiten als van binnen. Dat is het leuke van dit werk: dat wij in deze oude gebouwen met de modernste technieken alles kunnen monitoren. Daarnaast kunnen we deze gegevens delen met andere partijen.

In de komende vijf jaar is er dus veel werk te doen. Er zitten scheurtjes in de gewelven en de vraag is of die hersteld moeten worden of kunnen blijven zitten. Als ze hersteld worden moet dat op de juiste manier gebeuren – zowel van de onder- als de bovenkant – zodat alles weer dicht is. Dat gebeurt waar het noodzakelijk is. Dat betekent dat voor een deel van het werk steigers in de kerk moeten komen. Maar zover is het nog niet; nu wordt het voorwerk gedaan."

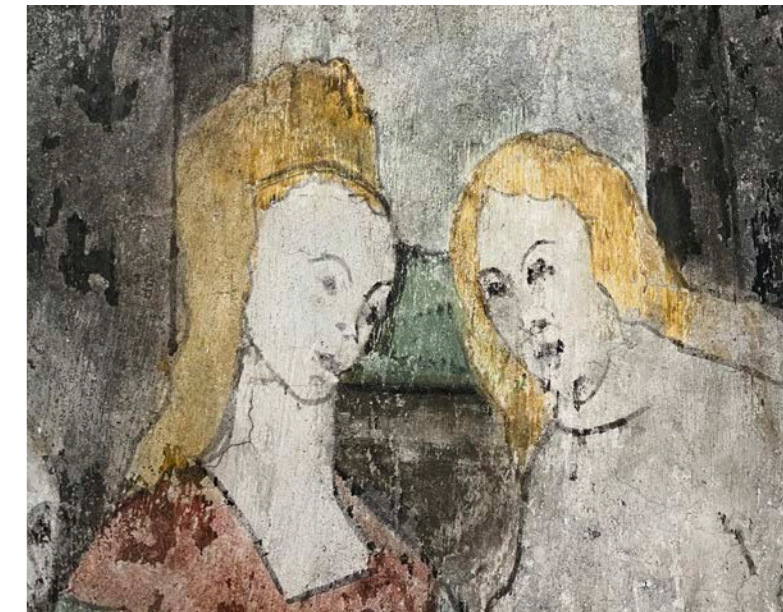
Verrassingen

Jan Haak heeft tijdens de inspectie twee leuke ontdekkingen gedaan toen hij op grote hoogte aan het afstoffen, kijken en fotograferen was. Eén van de donkere ornamenten die aan de noordzijde onder de gewelven zitten bleek een duivelskopje te zijn. Van beneden is dat absoluut niet te zien, dus dat was echt een leuke ontdekking!

En bij nadere inspectie van de secco's in het hoogkoor was er nog een verrassing.

Lang werd gedacht dat op de afbeelding van de bruiloft van Kana een vrouw met een aureool stond, waarvan men dacht dat dit een afbeelding van Maria was. Maar van dichtbij bleek het geen aureool te zijn maar eerder een tiara of een ander haarornament. Dus nu gaan we er vanuit dat dit niet Maria is, maar de bruid. Een bijzondere ontdekking dus.

▼ foto's: Jan Haak

▲ foto: Jan Haak

Van de redactie

Op vrijdag 7 juni is in de Martinikerk het schilderij "Aandacht voor de Schepping" onthuld. Hiermee is een reeks voltooid van acht kunstwerken, geschilderd door Egbert Modderman, met als thema "Werken van barmhartigheid".

De laatste zeven schilderijen blijven permanent in de kooromgang hangen; de eerste hangt in de uiterste noordwesthoek van het schip van de kerk.

Het onderwerp van het laatste schilderij is actueel: moeite met de omgang met de Schepping. Egbert heeft dit verbeeld met de metafoor van Jona en de wonderboom. Het Bijbelboek Jona vertelt ons die geschiedenis:

Jona moet de ondergang profeteren van Ninevé vanwege hun goddeloosheid. Dan ontstaat in één nacht een wonderboom waaronder hij lekker in de schaduw kan zitten wachten op het oordeel van God. Maar de bevolking van Ninevé bekeert zich en het oordeel gaat niet door. De volgende dag sterft de wonderboom alweer en Jona is zijn schaduw kwijt. Daarover treurt hij en is heel boos.

Jona is egoïstisch, hij denkt alleen aan zijn eigen voorspoed zonder zich te bekommeren om het leven van de mensen in Ninevé. "Is dat terecht?" vraagt God.

De boodschap voor vandaag die Egbert heeft willen verbeelden is: misbruik de natuur, de Schepping, niet voor eigen genot, maar denk ook aan het welzijn van komende generaties.

▲ foto: Egbert Modderman

Van de Vereniging Vrienden Martinikerk

Op zaterdag 6 april vond de Algemene Jaarvergadering van de VVM plaats in de Martinikerk. Daarbij waren enkele tientallen leden aanwezig. De gebruikelijke stukken passeerden de revue: notulen, jaarverslag 2023 en de financiële verantwoording. Bij de kascontrole is alles in orde bevonden.

Geconstateerd werd dat het ledenaantal gestaag terugloopt; er zijn nu nog 508 leden. Ledenwerving, bijvoorbeeld door het schrijven van brieven, is een punt van grote aandacht. Ondanks de daling van het ledenaantal blijven de bijdragen van de donateurs op peil, dankzij het feit dat veel leden meer geven dan het minimumbedrag van € 15. De vereniging heeft in 2023 bijgedragen aan een aantal projecten in de Martinikerk, zoals de restauratie van het schilderij van Cornelis Jetses en € 10.000 voor onderhoud van het orgel.

De samenstelling van het bestuur onderging een forse wijziging. Jan Derksen trad na 18 jaar af als voorzitter van de VVM en werd opgevolgd door de huidige secretaris Sylvia Oosterhuis. Haar plaats als secretaris zal worden ingenomen door Trijntje Buma. Zij stelde zich voor als nieuw bestuurslid. Het bestuurslid Wouter Levinga trad af wegens persoonlijke omstandigheden.

Als nieuw lid van de VVM werd Noëlia Pena welkom geheten. Zij zal de activiteiten rond de benefietmaaltijd van 11 november coördineren.

Sylvia Oosterhuis sprak de scheidende voorzitter toe en memoreerde de enorme inzet van Jan Derksen gedurende 18 jaar, en de vele activiteiten die hij op poten heeft gezet.

Als dank hiervoor werd Jan Derksen benoemd tot erelid van de VVM en werd hem de zilveren speld van de VVM opgespeld. Tevens ontving hij enkele toepasselijke cadeaus.

▲ foto: Hester Plomp

Vervolgens werd hij toegesproken door Marianne Faber, voorzitter van het bestuur van de Stichting Martinikerk Groningen. Zij memoreerde dat Jan met grote inzet de afgelopen jaren de Martinikerk op vele manieren op de kaart heeft gezet, waarvoor veel dank!

Hierna sprak Jan Derksen een afscheidswoord en noemde een aantal zaken die onder zijn 'bewind' tot stand zijn gekomen. Een hoogtepunt voor hem was de viering van het 35-jarig bestaan van de VVM in 2017. Ook de organisatie van de benefietmaaltijden rond 11 november gaven hem veel voldoening, omdat daarmee de Sint Martinus-gedachte in ere wordt gehouden.

Na sluiting van de Algemene Vergadering konden we luisteren naar een boeiende lezing van dr. Andrew Irving, directeur van het Centrum voor Religie en Erfgoed van de RUG over 'De toekomst van het verleden: de Martinikerk als levend geheugen'.

Een samenvatting van zijn lezing staat op pag. 7 t/m 11.

De ramen van 1923

Jan Visser

Af en toe bereiken ons vragen van personen die iets hebben met de Martinikerk. Dat heeft meestal te maken met grafzerken of glas-in-lood ramen waarmee ze familiebanden hebben.

Zo'n vraag kregen we onlangs van een relatie van de familie Keiser, waarvan in 1923 een wapen is aangebracht in de glas-in-lood ramen.

De vraag was: wie is de schenker? Tevens toonde men ons enkele voorwerpen met het familiewapen.

Nu is de Martinikerk geen museum maar een kerkgebouw dat nog steeds in gebruik is voor tal van andere functies, waardoor we geen voorwerpen kunnen tentoonstellen. Maar de vraag was interessant genoeg om hier even in te duiken. Wat gebeurde er in 1923?

▲ foto: Yvonne Visser

In 1923 is het koor van de Martinikerk ingrijpend gerestaureerd. Dat was ook hard nodig (zie het artikel over Jugendstil in Miniatuur 2024 nr.1). Maar bij die restauratie heeft men weer bijzondere glas-in-lood ramen laten aanbrengen, daartoe in staat gesteld door een speciaal legaat. Van de oude ramen met kleurrijke wapens van oude regentengeslachten was weinig meer over. Toen heeft men besloten om voor de nieuwe ramen wapens van notabele families te nemen waarvan er

▲ foto: Vincent Erdin

nog rechtstreekse nakomelingen waren. Dat zijn meestal bekende Groningse families, waar later in Groningen ook straatnamen naar zijn genoemd.

Eenenveertig van deze families waren bereid hun wapen ter beschikking te stellen. Zij betaalden daar meestal 40 gulden voor. In het archief van de kerkvoogdij van 1923 vond ik alle 41 bereidverklaringen. De vraag wie de schenker was van het wapen van de familie Keiser kon zo worden opgelost: het was dr. Marcus Jan Keiser, op dat moment huisarts te Krommenie. Vervolgens zijn de ramen gemaakt door de firma J.W. Gips uit 's-Gravenhage, onder supervisie van de secretaris van de kerkvoogdij mr. C.A. Star Numan.

Het is dus een mythe dat de families, waarvan in 1923 een wapen in een raam in de kooromgang is aangebracht, meebetaald zouden hebben aan de restauratie van het koor.

De toekomst van het verleden - oftewel hoe men een vriend wordt van cultureel erfgoed

Andrew J. M. Irving

Er vindt een verschuiving plaats in de term cultureel erfgoed – van *waar hebben we het over* als we spreken over erfgoed naar *over wie hebben we het*. Dit is meer dan alleen een grammaticale vraag. Het roept een reeks vragen op die even belangrijk zijn voor levende religieuze gemeenschappen

als voor seculiere erfgoedstichtingen en -gemeenschappen zoals musea: Wie bepaalt wat telt als erfgoed en wat niet? Wie profiteert ervan? Wie heeft toegang tot wat? En wat is de rol van de verschillende autoriteiten op het gebied van erfgoed dat miljarden euro's waard is?

Het felbegeerde label 'erfgoed' kan namelijk onbedoelde gevolgen hebben voor mensen en gemeenschappen wiens gebouwen niet in het centrum van de stad pronken of gepromoot worden in toeristische brochures, en als praktijken niet bestudeerd of beschermd worden door deskundigen.

Zoals erfgoedwetenschapper John Schofield opmerkt: "Het probleem met 'erfgoed' is dat veel mensen uiteindelijk het gevoel krijgen dat *hun* verhalen er niet toe doen; dat ze op de een of andere manier minder belangrijk zijn of zelfs irrelevant binnen het bredere verhaal."

Wat is erfgoed eigenlijk?

In januari 2024 ondertekende Nederland de Conventie over de Waarde van Cultureel Erfgoed voor de Samenleving (het zogenoemde 'Faro Verdrag'), een kaderverdrag van de Raad van Europa (2005).

Tanja Gonggrijp en Bjørn Berge tekenen het Verdrag van Faro.

Bron: www.cultureelerfgoed.nl/

Dit verdrag definieert erfgoed als volgt:

Erfgoed is een groep van hulpbronnen geërfd uit het verleden waarmee mensen zich identificeren, onafhankelijk van het bezitten ervan, als een reflectie op en uitdrukking van hun voortdurend evoluerende waarden, overtuigingen, kennis en tradities. Het omvat alle aspecten van de omgeving die voortkomen uit de interactie die in de loop der tijd tussen mensen en plaatsen heeft plaatsgevonden.

Als een 'groep van hulpbronnen' wordt erfgoed dus minder gezien als een groep 'monumenten' dan als een landschap of ecologie van hulpbronnen, die 'alle aspecten van de omgeving' omvat.

Dit betekent dat het niet alleen prominente gebouwen zoals de Martinikerk omvat, maar ook tussenliggende en marginale plaatsen die over het algemeen niet als 'belangrijk' gezien worden door de 'deskundigen' maar die toch beschouwd kunnen worden als een uitdrukking van de waarden, kennis en tradities van een gemarginaliseerde groep.

▲ foto: Stichting Het Groninger Landschap

Het Groninger landschap is ook erfgoed.

Het meest fundamentele van alles is dat het Faro Verdrag berust op een principe dat in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (1948) is vastgelegd: "Iedereen heeft het recht om deel te nemen aan het culturele leven van de gemeenschap, om

te genieten van de kunsten en om te delen in de wetenschappelijke vooruitgang en de voordelen daarvan" (artikel 27). Dit betekent dat het Faro Verdrag het fundamentele mensenrecht van alle mensen om deel te nemen aan, bij te dragen aan en te profiteren van de gedeelde hulpbronnen van erfgoed tot de kern van het cultureel erfgoedbeleid in Nederland maakt, met respect voor de rechten en vrijheden van anderen.

Bovendien lokaliseert het Faro Verdrag de macht om erfgoed te identificeren niet in experts of in wettelijk eigendom, maar in de mensen zelf wiens erfgoed in overweging wordt genomen. Dit is een groep mensen die zichzelf identificeert, ongeacht eigenaarschap, en die door het Faro Verdrag een 'erfgoedgemeenschap' wordt genoemd. Die gemeenschap bepaalt zelf wat ze zo waardevol vindt dat ze het 'binnen het kader van publieke actie' wil behouden en doorgeven aan toekomstige generaties.

Expertise van cultureel erfgoed bij de overheid

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Dit betekent dat wij allemaal experts zijn van het erfgoed dat we willen overdragen, in die zin dat wij allemaal de expertise hebben om een bepaalde plek te bewonen, en hoe de dingen die belangrijk voor ons zijn te gebruiken, te bewaren en door te geven. Deze opvatting van expertise wist verschillen niet blindelings uit: de kennis van de elektriciën van de Martinikerk is anders dan die van de archeoloog, de pastoor, de historicus, de schoonmakers, de toeristen, de trouwe aanbieder of de academicus.

Deze gedeelde expertise van erfgoed die door erfgoedgemeenschappen wordt opgeëist, transformeert de benadering van erfgoedparticipatie. Goedbedoelde initiatieven van erfgoed-insiders om het engagement of de participatie van buitenstaanders te stimuleren en te promoten, zijn in het beste geval secundaire doelstellingen

van het erfgoedbeleid. In plaats daarvan wordt participatie door het Faro Verdrag begrepen als inherent aan de identiteit van een erfgoedgemeenschap.

Kortom, mensen onderhouden en geven door waar ze zelf om geven, en erfgoedbeleid zou hen moeten helpen om dit te doen. Het doel is bijgevolg niet om 'meer mensen in de boot krijgen' maar om mensen te helpen vrijer en veiliger zelf te reizen in boten die ze al roeien en waarvan ze willen dat hun kinderen ze erven. Als gevolg hiervan ligt de nadruk nu minder op de macht van bevoegde individuen of instanties om te identificeren en te sanctioneren wat telt als 'echt de moeite waard' om te bewaren, dan om te luisteren naar de hele erfgoedgemeenschap wiens schatten dit zijn.

Levend religieus erfgoed

Wat betekent dit nu in de praktijk? Een organisatie als de Stichting Martinikerk Groningen hoeft zich zeker geen zorgen te maken over onzichtbaarheid of marginaliteit. Alleen al de zichtbaarheid, historische prominentie, centrale plaats in de stad en vertrouwdheid met dit gebouw heeft een aantal voordelen als het gaat om het trekken van aandacht van de machthebbers die verantwoordelijk zijn voor het beslissen wie er geld krijgt in het nieuwste erfgoedbudget en wie niet. Maar er is natuurlijk veel meer aan de Martinikerk dan de buitenkant die een mooie achtergrond vormt voor een selfie vanaf de top van het Forum.

Het gebouw is in minstens twee opzichten een levend organisme. Aan de ene kant zijn de stenen, hout, ijzer en pleisterwerk voortdurend aan veranderingen onderhevig (denk aan de gevolgen van aardbevingen). Menselijk ingrijpen is bijgevolg voortdurend nodig om deze dynamische materiële processen te beheren, aan te passen, te vertragen en te vernieuwen (onderhoud of restauratie). Het feit dat de fysieke en sociale omgeving waarin deze kerk zich bevindt ook verandert verlevendigt het gebouw nog meer en vereist steeds creatieve initiatieven van degenen die verantwoordelijk zijn voor het onderhoud en het gebruik van deze ruimte.

Aan de andere kant (en misschien nog belangrijker) is materieel erfgoed - de baksteen, de mortel, het glas, het hout - altijd verbonden met immaterieel erfgoed: de kennis, vaardigheden en praktijken die gebruikmaken van en gevormd worden door deze materialen: de steenhouwer, de beeldhouwer, de restauratieschilder. Met andere woorden: dit gebouw kan nooit in een museumvitrine worden geplaatst. Het leeft in de handelingen van degenen die erin werken, bidden, spreken en luisteren; die eromheen bewegen, schoonmaken en repareren in patronen van zorg.

▲ foto: Jan Visser

In een studie van het UNESCO-orgaan ICCROM Conservation of Living Religious Heritage (2005) merkten de auteurs op dat 'levendigheid' in feite een bijzonder prominent kenmerk is van religieus erfgoed. In religieus erfgoed kan de fysieke continuïteit (het gebruik) van de religieuze erfgoedsite verheven worden boven de meer gekende documentaire of historische waarden van erfgoedconservatie. Maar zij kan ook anders worden gebruikt voor seculiere doelen. De religieuze gebruikspatronen zijn niet willekeurig. Ze zijn zelf gevormd door de waarden die in de site zijn ingebed door de lange geschiedenis van de makers, gebruikers en aanpassers van het gebouw. Dit betekent dat voor een levend religieus gebouw als de Martinikerk de erfgoedwaarden enigszins verschillen van die van een seculier erfgoedgebouw, zoals de Stadsschouwburg. De voormalige secretaris-

generaal van ICOMOS Herb Stovel merkte op dat om in plaats van zich af te vragen 'Welk proces is nodig om deze erfgoedwaarden te definiëren' (waarbij wie betrokken is?) de restaurator van een religieuze erfgoedplaats zich moet afvragen 'welke waarden worden erkend door de religieuze gemeenschap die dit gebouw gebruikt'?

Een contactzone

Het beantwoorden van de opmerking door Stovel is zelden eenvoudig. Waarden in de religieuze erfgoedgemeenschap kunnen nogal uiteenlopen! Bovendien is de bredere religieuze omgeving waarin de Martinikerk ontstond, en waardoor de kerk honderden jaren lang werd onderhouden en getransformeerd, natuurlijk radicaal veranderd. Terwijl een recente enquête uitwees dat 81% van de Europeanen nog steeds gelooft dat religieus erfgoed essentieel is voor het heden en de toekomst van hun gemeenschap, zijn de laatste cijfers van het CBS minder rooskleurig. In 2022 identificeert slechts 43% van de algemene bevolking zich als behorend tot een kerkelijke gezindte of een levensbeschouwelijke groepering, en slechts 35% van de bevolking in Groningen. Hoewel de Martinikerk weliswaar zeer zichtbaar, indrukwekkend en centraal aanwezig is voelt de overgrote meerderheid van de bevolking zich niet verbonden met de waarden van haar levende religieuze gemeenschap. Het spreekt vanzelf dat de Martinikerk niet de enige religieuze erfgoedgemeenschap is die geconfronteerd wordt met een steeds lastiger kloof tussen haar bevoorrechte prominente aanwezigheid als teken van een door velen gedeelde religie in het verleden en de hedendaagse minderheidsstatus of zelfs marginaliteit van haar levende religieuze identiteit.

Precies daarom zijn de initiatieven van de Vereniging Vrienden Martinikerk om diverse groepen in de stad te bereiken via concerten, lezingen en initiatieven zoals de Sint Martinusdagen bijzonder belangrijk.

Op deze manier kan religieus erfgoed dienen als een soort 'contactzone' tussen diverse gemeenschappen in de stad Groningen. De 'buitenstaanders' die de Stichting Martinikerk Groningen en de Vereniging Vrienden van de Martinikerk hiermee hopen te bereiken zijn geen source communities, voormalige eigenaren van de schatten waarvan de kerk nu de rentmeester is. Maar in een ander opzicht, gezien de centrale rol van dit gebouw in de geschiedenis van Groningen, is de Martinikerk wel een beheerder van een belangrijk aspect van de geschiedenis van de Groningse gemeenschap.

De notie van 'contactzone' helpt om het machtbeladen aspect van een erfgoedinstelling te vermijden dat verkondigt: 'Aanschouw, bewaar en financieer dit, het is belangrijk voor jou, of je het nu weet of niet!' In plaats daarvan benadrukt het een soort wederkerigheid die gebaseerd is op fundamentele gelijkheid tussen insiders en outsiders, zelfs terwijl erkend wordt dat er altijd verschillen zullen blijven bestaan in de macht om beslissingen te nemen.

Een erfgoedpolitiek gebaseerd op vriendschap

Als we 'contactzone' als erfgoedmodel wat verder doortrekken kunnen we nieuwe prioriteiten gaan onderscheiden in hoe we een levende erfgoedgemeenschap kunnen zijn: namelijk middels de vaardigheid om gast te zijn en de vaardigheid om anderen te helpen om gast te zijn of te worden. We zouden zelfs een woord kunnen creëren voor dit soort erfgoedpraktijk van wederzijds verwelkomen: 'guesting'.

Dat brengt ons bij vriendschap. Filosofen hebben op zijn minst sinds de oude Grieken de inherent politieke aard van vriendschap opgemerkt. We kunnen echter een onderscheid maken tussen vriendschapsmodellen waarin de staat is verbonden in een logica van politieke gelijkenis, een soort politieke kameraadschap die vaak uitsluiting en veiligheidsregimes met zich meebrengt om de identiteit binnen de polis te bewaken, en het soort vriendschap dat voortkomt uit verschil. Zelfs in de klassieke formulering

van vriendschap volgens welke een vriend een ander zelf is, zijn vrienden paradoxaal genoeg zowel hetzelfde als strikt genomen anders dan het zelf. Vriendschap verenigt wat gemeenschappelijk is en tegelijkertijd bestaat vriendschap juist vanwege een verschil dat aanvult, ondersteunt en onthult wie we zijn, juist vanwege de andersheid van de ander.

Met andere woorden, alledaagse of uitzonderlijke daden van verwelkoming dienen om vriendschap op te bouwen, en tegelijkertijd is de structuur van echte vriendschap gastvrijheid, of om de woorden van een andere filosoof te lenen, "de ander in het zelf". In tegenstelling tot het verwelkomen van clubgenoten, kameraden of familie, kun je gastvrienden nooit helemaal van tevoren kennen. Op deze manier opent de 'gastvriend' nieuwe mogelijkheden en risico's voor de gastheer (met gastvriend bedoelen we degene die de kerk bezoekt, hetzij als tourist of als concertbezoeker).

Er zijn minstens twee voordelen verbonden aan een poging om een dergelijk model van gastvriendschap toe te passen op de erfgoedpraktijk voor een levende religieuze gemeenschap. Ten eerste wordt het oude

Literatuur

www.cultureelerfgoed.nl/actueel/erfgoed.groningen.nl

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Jan Visser, *De betekenis van de Martinikerk als religieus erfgoed*, Miniatuur (jaargang 27 nr. 2 2023)

Harm Plas en Wim Plas, *Religieus erfgoed in Groningen*, Bedum (2008)

model vermeden, van erfgoed dat de macht van de erfgoed-insiders benadrukt om te bepalen wat belangrijk is en om anderen uit te nodigen zich erover te verwonderen. In plaats daarvan zijn gastvrienden nodig en dragen ze bij juist omdat ze anders zijn: ze stellen me open voor het risico van nieuwe ontdekkingen over wie ik ben, wat belangrijk voor mij is en wat niet. Ten tweede bestaat het erfgoed van een bepaalde erfgoedgemeenschap, hoe levend ook, altijd in een breder landschap die bevolkt wordt door andere erfgoedgemeenschappen voor wie dit erfgoed misschien oninteressant, hopeloos exotisch of ronduit irrelevant is. Gastvriendschappen kunnen een model aanreiken voor het erkennen, respecteren en genieten van verschillen.

'Maar ... maar', zouden we kunnen tegenwerpen, de Vereniging Vrienden Martinikerk is een vereniging van liefhebbers van dit prachtige gebouw – niet van vreemden of gasten van buitenaf. Dat klopt. Maar als we goed luisteren, horen we misschien de oude ondoorgroefde muren antwoorden: 'Ja. Maar jullie zijn hier allemaal mijn gasten-vrienden!'

Dringende oproep

U bent lid van de Vereniging Vrienden Martinikerk? Dan draagt u onze mooie kerk een warm hart toe met minimaal € 15 per jaar. Gelukkig dragen veel leden meer bij, waardoor wij in staat zijn de kerk aantrekkelijk te maken en te houden, b.v. door de restauratie van het schilderij van Cornelis Jetses of het onderhoud aan de orgels. Als u de waarde ziet van het behoud van dit cultureel erfgoed is een extra bijdrage op rekening: **NL07 INGB 0005 4537 19** heel welkom.

Er is grote behoefte aan nieuwe vrijwilligers die toeristen en bezoekers van de kerk

welkom heten, of rondleidingen door de kerk en op de gewelven kunnen verzorgen. Het toeristische seizoen loopt vanaf begin mei tot eind september. U wordt meestal eens per twee weken een dagdeel (morgen of middag) ingeroosterd, maar dat kunt u zelf aangeven.

Als dit u leuk lijkt en u tijd over heeft, meldt u zich dan zo spoedig mogelijk aan. We hebben dringend behoefte aan nieuwe vrijwilligers! Ook als u mensen kent die zich hiervoor zouden willen inzetten, geef het door via info@martinikerk.nl of telefoon **050 - 31 11 277**.

Orgelconcerten

Orgelconcerten georganiseerd door de Stichting Avondmusyck

Martinikerk Groningen

Woensdagavond, aanvang 20.00 uur. De kerk is open vanaf 19.30 uur.
Toegang € 12,50. Studenten € 10,00. Meer info op www.avondmuziek.nl

26 juni

Vincent van Laar
(cantor-organist Dorpskerk Eelde)

3 juli

Cor Ardesch
(organist Grote Kerk Dordrecht)

10 juli **Let op: aanvang 21.00 uur**

Leo van Doeselaar
(titulair organist Martinikerk en Marcel Wierickx,
videokunstenaar)

17 juli

Dorien Schouten
(cantor-organist Tuindorpskerk Utrecht)

24 juli

Wolfgang Zerer
(orgeldocent Muziekhogeschool in
Hamburg en Groningen)

7 augustus

Dirk Luijmes
(organist en harmoniumspeler)

4 september

Daniël Zeeger
(concertorganist Hamburg en Berlijn)

11 september

Erwin Wiersinga
(titulair organist Martinikerk)

Lunchpauzeconcerten

Sedert tal van jaren worden in de zomer op vrijdagmiddag van 12.45 – 13.30 uur lunchpauzeconcerten gegeven op het hoofdorgel van de Martinikerk door jonge talentvolle organisten. Zij studeren onder andere aan het Prins Claus Conservatorium. Toegang € 2,00.

28 juni

Antonio Pedrosa

5 juli

Elena Fabris

12 juli

Leonard Schick

19 juli

Aurora Festival

28 juli

Gabriel Dissenha

9 augustus

Carlos Bollo

16 augustus

Wietse Ouwejan

23 augustus

Gabriel Dissenha

30 augustus

Chang Jong Lee

Van 28 juli t/m 3 augustus vindt voor de derde keer de Internationale Martini Organ Competition Groningen plaats.

Daarnaast zijn er enkele orgeldemonstraties op vrijdagmiddag 15.00 uur.
Op 19 juli door Leo van Doeselaar en op 9 augustus door Theo Jellema.

Op www.binnenstadskerken.nl staan alle andere activiteiten.